

ד"ה והלכתא, בשם ר"ת, ויש שחילקו שבסכין ארוכה נכנס גוף הסכין לתוך האש, ואילו סכין קצרה משמשת רק לחיתוך הבשר מעל גבי השפוד, ראה ספר הישר לר"ת חידושים תשצ אור זרוע ע"ז רצד). ויש שפירשו, שבתוספתא מדובר בסכין שבלעה איסור, ולכן צריכה ליבון [אף אם אין משתמשים בה באש באופן קבוע], ובגמ' כאן מדובר בסכין שבלעה חמץ קודם הפסח, שהוא היתר, ולכן די בהגעלה ברותחין [ואין חילוק בין סכין קצרה לארוכה] (ראב"ד ע"ז עו, א, הובא בר"ן כאן; מהרש"ל בתוס' שם בשם סמ"ג, וכן דעת ריב"א בתוס' ע"ז שם).

ויש שסובר, שגם כלי שנבלע בו חמץ קודם הפסח נחשב שבלוע בו איסור, כיון שכבר בשעת הבליעה היה עליו שם 'חמץ' [רק שעדיין לא הגיע זמן איסורו], ואין חילוק בין סכין שבלוע בה חמץ לבין סכין שבלוע בה איסור אחר, אלא שסכין אינה צריכה ליבון, כיון שבכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו, ורוב תשמישי הסכין אינם באש [והתוספתא האומרת שסכין צריכה ליבון, משובשת] (רמב"ן שם, ור"ן כאן בשמו). והחמץ שנבלע בסכין על ידי צליה, באמת אינו נפלט ממנה בהגעלה בחמץ, אלא שכיון שבליעה זו היא רק 'נותן טעם לפגם', שאין איסורו אלא מדרבנן (ראה שו"ע יו"ד קכב, ב, ובביאורנו לעיל ע"ד אהרן רב), הקלו בה חכמים שאינה צריכה הכשר אלא לפי תשמישה העיקרי (רמ"ע מפאנו צו, וראה גם פמ"ג א"ח תנא משב"ז יא, ושו"ת לבוש מרדכי ו).

ובבלי ראשון - שעל גבי האש (רבנו גנאלי; ריטב"א). ויש שפירשו, שאפילו אינו על גבי האש אפשר להגדיל בו את הסכנים, משום שיעקר השימוש בהן אינו בכלי שעל גבי האש (ר"ן בשם הרמב"ן; טור א"ח תנא).

■ להלכה, סכנים, בין גדולות ובין קטנות, מגדילין בכלי ראשון ומוותרות, ואפילו אינו עומד על האש, רק שעודנו רותח [כדעת הטור] (שו"ע א"ח תנא, ג, ומשנ"ב שם, יט. וראה שם פרטים נוספים).

עץ פרוז וכו' - שמעורבים בו את המאכל בקדירה (רש"י). **קסבר כבולעו כף פולטו** - וכיון שהאיסור נבלע בו בכלי ראשון, לכן יש להגדילו בכלי ראשון כדי להפליט ממנו את האיסור (רש"י). והשמיענו בזה, שאף שלפעמים משענים אותו על גבי הקדירה מבחוץ בצד האש, וחוס האש גורם שהשמונית שעל גביו נבלעת בו, אין אומרים שנחשב משום כך דבר שתשמישו על ידי האור וצריך ליבון (תוס' רבינו פרץ).

ויש שפירשו, ש'עץ פרוז' הוא עץ שנעוצים בו עצים קטנים שבוטלים ממנו, ונקרא כן משום שמשמש לפירור מאכלים עבים, והשמיענו בזה שאף שלפעמים משתמשים בו בקדירה שעל האש, אין צריך להגדילו דוקא בכלי ראשון שעל האש, אלא הולכים אחר רוב תשמישו שהוא לאחר שטמיימים את הקדירה מעל האש, ולכן די להגדילו בכלי ראשון לאחר שהסירוהו מעל האש (ר"ן בשם הרמב"ן). וראה רבינו דוד ומהר"ם חלאווה בשם הרמב"ן.

הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסחא - וצדדי הספק הם, האם דינם ככלי מתכות שהגעלה מועילה בהם, או שדינם ככלי חרס שאין הגעלה מועילה בהם (רבינו דוד; ר"ן. וראה שפת אמת).

כל הכלים שגשגתמשו בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה - בצונן (ר"ף), אבל בחמין אסור, שכיון שהם כלי חרס, חוששים שמה נבלע בהם טעם חמץ, והואיל ושהה בהם זמן מרובה ויש בו חריפות [מחמת חמיצותו], ואם ישתמש בהם מצה בחמין יפלט לתוכה טעם החמץ (רמב"ן במלחמות; רבינו דוד; ר"ף). ויש שפירשו, שמותר להשתמש אף בחמין, שכיון שהשימוש בהם בחמין היה

הא הוסק התנור מיהא שרי - והגמ' לא תירצה שרבה בר אהילאי דיבר על תנור של חרס, שהאיסור הבלוע בו אינו נפלט על ידי היסק, והביריתא שהתירה בהוסק התנור דיברה על תנור של מתכת שהאיסור הבלוע בו נפלט על ידי היסק [כדלהלן בגמ'], משום שהיה ידוע לה שאותו מעשה של רבא בר אהילאי היה בתנור של מתכת [ורבא אסר מחמת גזירה שמה יפסע ולא יסיק את התנור, הואיל ולא נבלע בו דבר אסור] (רבינו דוד).

חיים עליה משום דפסקה, ויסמוך על ההיסק שמבחוץ (רש"י). ויש שפירשו, שיחוס ולא יסיקם היטב (רש"י בדעת הרא"ש ב, ז, הטור והשו"ע א"ח תנא, א), או שלא ימתין עד שיתלבנו (ראש יוסף, בשם יש מפרשים). ■ להלכה, קדירות או שאר כלי חרס שהשתמש בהם בחמין בחמין, אין מועיל להם היסק שסיקם באש, שהיסק שהוא מבחוץ אינו מועיל להפליט את בליעת האיסור. ואפילו ימלאם גחלים ויסיקם מבפנים אינו מועיל, שמה יחוס עליהם שלא יתבקעו, ולא יסיקם יפה (שו"ע שם, ומשנ"ב שם, ט). ותנורים של חרס שדרכם להסיקם מבפנים, לא חוששים שמה יתבקעו, ומועיל להם היסק (משנ"ב שם, יג).

ואי מליה גומרי שפיר דמי - ולא חוששים שיחוס על הבוכיא ולא יסיקנו יפה, שהוא עבה ואין דרכו להתבקע מחמת החוס (מאירי; ב"א א"ח תסא ד"ה ומה שכתב כאן, ומשנ"ב תנא, יח, בדעתו). ■ וכן הלכה (שו"ע שם, ב).

הני סכני בפסחא היכי עבדין להו. הקדמה: כלי שנבלע בו מאכל אסור על ידי בישול או צליה, צריך להכשירו, וכבולעו כך פולטו, שבאותו אופן שהאיסור נבלע בכלי, כך הוא נפלט ממנו. ולכן, אם האיסור נבלע בכלי על ידי בישול, יש להגדילו במים רותחים כדי להפליט ממנו את האיסור. ואם האיסור נבלע בכלי על ידי צליה, יש ללבוש באש כדי להכשירו.

ופרזליהו בנורא וחדר מעיילנא לקתייהו ברותחין - שיש לסכין שני שימושים, האחד במאכל שעל גבי האש [כעין שפוד], והשני בתבשיל רותח. השימוש על גבי האש נעשה רק בלהב הסכין [הברזל שמחוץ לקת], ולכן אינו גורם שהמאכל יבלע בברזל שבתוך קת הסכין, אבל השימוש בתבשיל רותח גורם שהמאכל יבלע גם בקת [שנכנסת לפעמים לתוך התבשיל], ולכן, כדי להגדיל את הסכין יש להכניס את הברזל [שמחוץ לקת] לאש כדי להגדילו מהמאכל שנבלע בו מחמת השימוש באש, וגם להכניס את הקת למים רותחים כדי להגדילו מהתבשיל שנבלע בה מחמת השימוש בתבשיל רותח (רבינו דוד; ח"י הר"ף).

ויש שפירשו, שהשימוש בסכין במאכל שעל גבי האש גורם שהמאכל יבלע גם בברזל שבתוך הקת [שברזל שמקצתו מתחמם, מתחמם כולו (ראה לקמן עז, ב), ולכן הבליעה עוברת בכולו], אלא שהכנסת הברזל [שמחוץ לקת] והקת למים רותחים מועילה גם כדי להגדיל את הברזל שבתוך הקת [וגרסו בגמ' 'לחו ולקתייהו', שיש להגדיל במים גם את הברזל שמחוץ לקת] (רשב"א בח"י לע"ז עו, א ובתורת הבית ד, ד דף לח, א; רבינו דוד בשם יש שאמרו; ח"י הר"ן בשם אחרים).

והלכתא אידי ואידי ברותחין. ומה ששינו בתוספתא (ע"ז ט, ב) שסכין של גוי צריכה ליבון [- הגעלה באש], מדובר בסכין ארוכה שצולים בה בשר, שכיון שתשמישה באש [דהיינו שמשמשת לכך באופן קבוע (תוס' ע"ז עו, ב ד"ה אמר)], צריכה ליבון, ובגמ' כאן מדובר בסכין קצרה שאינה משמשת לכך באופן קבוע (תוס')

בו [ולשיטתו שההיתר בשאר כלים הוא אפילו בחמין] (רא"ש ב, ט.
וראה שם דינים נוספים בבית שאור).

■ להלכה, כלי חרס שנשתמש בהם חמין בצונן, מותר להשתמש בהם מצה אפילו בחמין, חוץ מבית שאור ובית חרוסת, שאף שנשתמש בהם בצונן, אסור להשתמש בהם מצה בחמין, אבל מותר להשתמש בהם מצה בצונן [כדעת הרא"ש] (שו"ע או"ח תנא, כב. וראה שם פרטים נוספים). ועריבה שלשים בה חמין, צריכה הגעלה כדי להשתמש בה מצה (שו"ע שם, יז), והמנהג שלא להשתמש בעריבה שלשים בה כל השנה, אפילו על ידי הגעלה (רמ"א שם), שאי אפשר לנקותה יפה שלא ישאר בה חמין באיזה סדק (משנ"ב שם, צד).

בצונן, לא בלעו, ולא יפלט מהם טעם חמין (בעל המאור; רא"ש ב, ט; ריטב"א, והוסיף שאפשר שגם הרי"ף מודה, ר' בצונן' לאו דוקא).

חזין מן בית שאור וכו'. יש מפרשים שהאיסור להשתמש בו הוא אפילו בצונן [ולשיטתם שההיתר בשאר כלי חרס הוא רק בצונן], שכיון ששאור חימוצו קשה, נחשב כאילו נשתמשו בו בחמין, וכל כלי חרס שנשתמשו בו בחמין אסור להשתמש בו בצונן, שמא יבוא להשתמש בו בחמין, אלא יש לשוברו (רמב"ן במלחמות; ר"ן. וראה רבינו דוד שדחה טעם זה). ועוד, שכיון שבולע הרבה מהאיסור, הרי הוא כגוף האיסור עצמו, וההיתר שנגע בו צריך הדחה כאילו נגע בחמין עצמו (רבינו דוד; ר"ן. וכע"ז ברמב"ן במלחמות). ויש שפירש, שמותר להשתמש בבית שאור בצונן, ורק בחמין אסור להשתמש